Vai trò trong công tác thông tin đối ngoại của Bộ Ngoại giao với sự phát triển kinh tế Việt Nam

TS VŨ TUẤN HÀ
Học viện Báo chí và Tuyên truyền; Email: vutuanhaa.ajc@gmail.com

Tóm tắt: *Công tác thông tin đối ngoại có vai trò quan trọng trong các hoạt động đối ngoại của Bộ Ngoại giao Việt Nam, bên cạnh việc là một cầu nối giúp mở rộng sự hiểu biết giữa Việt Nam và các đối tác, thì công tác này cũng là hoạt động quan trọng nhằm quảng bá uy tín, vị thế Việt Nam, góp phần thu hút các nguồn lực để phát triển đất nước. Với quá trình hội nhập quốc tế ngày càng sâu rộng, công tác thông tin đối ngoại ngày càng thể hiện đậm nét vai trò ở các hoạt động đối ngoại của Việt Nam. Bài viết này, tác giả trình bày các đóng góp chính mà công tác thông tin đối ngoại của Bộ Ngoại giao trong lĩnh vực phát triển kinh tế ở Việt Nam.*
Từ khóa: *Bộ Ngoại giao Việt Nam; thông tin đối ngoại; hội nhập quốc tế.*

1. Công tác thông tin đối ngoại tiếp tục kế thừa những giá trị truyền thống cũng như những thành tựu đối ngoại về xây dựng và bảo vệ Tổ quốc. Ngoại giao Việt Nam đã có những bước dịch chuyển sang cả lĩnh vực kinh tế, với trọng tâm hàng đầu là kiến tạo môi trường hòa bình, ổn định và điều kiện quốc tế thuận lợi để phát triển kinh tế, lấy việc mở rộng hoạt động kinh tế đối ngoại làm trọng tâm

Hoạt động ngoại giao phục vụ sự nghiệp công nghiệp hóa, hiện đại hóa ngày càng chứng minh vai trò từ những hoạt động nghiên cứu vấn đề chính trị, kinh tế quốc tế rồi dự báo đánh giá sự tác động đến Việt Nam; tìm hiểu điểm mạnh, điểm yếu các nước, để lựa chọn và thúc đẩy hợp tác trên các lĩnh vực như kinh tế thương mại, giáo dục - đào tạo, khoa học kỹ thuật, du lịch... qua đó tham mưu góp sức xây dựng chính sách, khuôn khổ pháp lý cho quan hệ kinh tế đối ngoại.

Cùng với sự phát triển của đất nước, ngành ngoại giao Việt Nam đã không ngừng đổi mới, bắt đầu từ chính trong sự thay đổi tư duy ngoại giao kinh tế để khai thác và phát huy lợi thế vốn có qua đó đưa ngoại giao kinh tế trở thành một trong ba trụ cột của ngoại giao Việt Nam. Điểm thay đổi đáng chú ý trong tư duy về công tác ngoại giao kinh tế là sự triển khai sâu rộng các hoạt động ngoại giao kinh tế ở tất cả các châu lục; cả về "hàm lượng" kinh tế trong các hoạt động đối ngoại ở cấp cao, cả về chiều sâu trong quá trình hợp tác với thành quả là những nội dung hợp tác kinh tế thực chất. Sự thay đổi toàn diện của các hoạt động ngoại giao phục vụ sự nghiệp phát triển kinh tế của đất nước đều được các bộ, ngành, địa phương, doanh nghiệp ghi nhận.

1.1. Ngành ngoại giao đã chủ động theo dõi, nghiên cứu, phát hiện, cung cấp thông tin và đề xuất kiến nghị lên lãnh đạo cấp cao về nhiều vấn đề kinh tế thế giới có tác động trực tiếp và gián tiếp đến sự phát triển của Việt Nam

Những biến động giá dầu mỏ trên thế giới và tác động của nó tới kinh tế Việt Nam; xu hướng đầu tư và phương pháp tận dụng nguồn vốn đầu tư nước ngoài; nghiên cứu để mở rộng thị trường hàng hóa và thị trường lao động Việt Nam; vấn đề an ninh năng lượng, an ninh lương thực...

Những thông tin có giá trị cao như "(i) các thông tin cơ bản về tình hình, tiềm năng phát triển kinh tế và cơ hội hợp tác đầu tư với Việt Nam với nước sở tại; (ii) kịp thời thông tin về những thay đổi chính sách, luật lệ liên quan đến kinh tế đối ngoại của nước sở tại và kiến nghị khả năng tranh thủ những thay đổi có lợi cho nước ta; (iii) các thông tin dự báo, cảnh báo về tình hình kinh tế thế giới , khu vực, kinh tế sở tại và về nhiều vấn đề quan trọng khác"[(1)] luôn được các cơ quan đại diện kịp thời báo cáo lãnh đạo cấp cao. Bên cạnh đó, các cơ quan đại diện này

cũng phối hợp để giải quyết các vấn đề phát sinh hoặc khúc mắc trong quan hệ kinh tế đối ngoại với nước sở tại.

Bộ Ngoại giao đang trở thành địa chỉ tin cậy để nhiều bạn bè quốc tế, các chuyên gia kinh tế hàng đầu thế giới chia sẻ những quan tâm, kinh nghiệm về kinh tế thế giới, quan hệ kinh tế quốc tế và gợi mở về định hướng chính sách kinh tế - xã hội cũng như những giải pháp lớn cho các vấn đề kinh tế của Việt Nam. Nhiều cảnh báo, kiến nghị đã được chấp nhận và mang lại những kết quả cụ thể trong việc xử lý quan hệ với các nước, các đối tác, góp phần đáng kể vào việc xây dựng chính sách kinh tế - xã hội của đất nước, bao gồm cả việc tìm kiếm một mô hình phát triển phù hợp, cũng như việc đề ra chính sách đối phó hữu hiệu với những bất ổn kinh tế vĩ mô hiện nay.

1.2. Công tác thông tin đối ngoại đã hỗ trợ các bộ, ngành, địa phương mở rộng hoạt động kinh tế đối ngoại và góp phần thúc đẩy các doanh nghiệp trong nước cải thiện năng lực cạnh tranh quốc tế

Điểm nổi bật trong công tác hỗ trợ địa phương, doanh nghiệp những năm qua là tư tưởng lấy địa phương, doanh nghiệp làm trọng tâm được thể hiện xuyên suốt trong các hoạt động của ngành ngoại giao. Khi nền kinh tế hội nhập đầy đủ và sâu rộng vào nền kinh tế thế giới, thì việc nghiên cứu và lựa chọn những phương thức hỗ trợ phù hợp, hiệu quả, có trọng tâm, trọng điểm của ngành ngoại giao là rất quan trọng. Như sự giúp đỡ, hướng dẫn các tỉnh biên giới phía Bắc hình thành các cơ chế hợp tác và mở rộng kinh tế đối ngoại với các tỉnh biên giới của Trung Quốc đã trực tiếp góp phần thúc đẩy liên kết kinh tế vùng hoạt động hiệu quả.

Đối với các bộ, ngành, Bộ Ngoại giao đã hỗ trợ khai thông và mở rộng các thị trường xuất khẩu lao động có thu nhập khá cao, bước đầu đưa một số lao động thí điểm sang nhiều thị trường mới như Ma cao (Trung Quốc), Singapore, Úc, Algerie… Đặc biệt, ngoại giao đã có những kết quả đột phá như đưa lao động nước ta thâm nhập vào những thị trường của các nước phát triển như Canada, Phần Lan[2].

1.3. Ngành ngoại giao cũng đã góp phần nâng cao năng lực của các địa phương và doanh nghiệp để hội nhập kinh tế quốc tế hiệu quả hơn

Đối với địa phương, công tác hỗ trợ được triển khai đa dạng, với nhiều hình thức hoạt động khác nhau như phối hợp tổ chức hội nghị xúc tiến đầu tư". Năm 2018, Bộ Ngoại giao đã hỗ trợ tỉnh Thái Nguyên tổ chức Diễn đàn xúc tiến đầu tư Thái Nguyên năm 2018.

Trong giai đoạn 2016 - 2018, Bộ Ngoại giao đã hỗ trợ các địa phương ký kết 420 thỏa thuận hợp tác với địa phương và doanh nghiệp nước ngoài, tiêu biểu là 8 thỏa thuận giữa 6 tỉnh thành Việt Nam và Nhật Bản. Bộ Ngoại giao đã hỗ trợ nhiều địa phương tổ chức 51 hội nghị, tọa đàm trong chuỗi hoạt động "Gặp gỡ địa phương - Ngoại giao đoàn", "Gặp gỡ Đại sứ", "Giới thiệu địa phương" và Road-show quảng bá địa phương (tăng 5 lần so với giai đoạn 2014 - 2016). Đồng thời, Bộ Ngoại giao cũng phối hợp với các địa phương thúc đẩy mạnh mẽ hợp tác xuyên biên giới, đặc biệt là hợp tác thương mại giữa các tỉnh giáp biên của ta với Trung Quốc, Lào, Campuchia"[3]… Đặc biệt, ngoại giao đã tạo được đột phá vào thị trường các nước phát triển với những điều kiện làm việc thuận lợi cho lao động Việt Nam như Canada, Phần Lan...

Các cơ quan đại diện ngoại giao đã nhận thức và coi hoạt động hỗ trợ địa phương là một trong những nhiệm vụ ưu tiên, triển khai có trọng điểm, trong đó tập trung hỗ trợ đáp ứng yêu cầu "đặt hàng" của địa phương, nhất là những địa phương có nhiều khó khăn, lĩnh vực kinh tế đối ngoại chậm phát triển, thông qua nhiều hoạt động cụ thể như: (i) giới thiệu, thẩm định đối tác về tư cách pháp nhân, năng lực tài chính cho các địa phương; (ii) cung cấp thông tin, cơ hội hợp tác về kinh tế, đầu tư, thương mại, du lịch và khoa học giáo dục giữa các địa phương; (iii) thúc đẩy ký kết và triển khai thực hiện thoả thuận hợp tác giữa các địa phương của Việt Nam với các tỉnh bạn; (iv) vận động, thu hút và thúc đẩy các dự án ODA, FDI của các địa phương theo hướng mở rộng xuất khẩu lao động gắn với xoá đói giảm nghèo; (v) quảng bá hình ảnh Việt Nam nói chung và tiềm năng của địa phương nói riêng (phối hợp tổ chức cho các đoàn vào Việt Nam viết bài, quay phim, tổ chức các buổi hội thảo xúc tiến đầu tư, thương mại và du lịch); (vi) giới thiệu và hỗ trợ các đoàn doanh nghiệp trong và ngoài nước tiến

hành khảo sát và tìm hiểu cơ hội kinh doanh, hợp tác tại Việt Nam và nước ngoài. Thời gian qua, nhiều tỉnh/thành phố như Đà Nẵng, Thanh Hoá, Hà Nam, Khánh Hoà... đã chủ động đề nghị và đánh giá rất cao sự hỗ trợ tích cực, có hiệu quả của Bộ Ngoại giao và các cơ quan đại diện trong việc tổ chức các hoạt động xúc tiến đầu tư thương mại ở nước ngoài.

Các hoạt động kinh tế đối ngoại cụ thể cũng được coi trọng và đẩy mạnh. Nhiều hoạt động xúc tiến thương mại, đầu tư, du lịch và quảng bá văn hoá, hình ảnh đất nước Việt Nam đã được tổ chức rộng khắp ở nhiều nơi trên thế giới. Ngành ngoại giao đã tổ chức thành công Đoàn Xúc tiến Kinh tế Đối ngoại của 7 tỉnh biên giới phía Bắc và thành phố Hải Phòng tại 3 tỉnh phía Nam Trung Quốc. Bên cạnh đó, Bộ Ngoại giao đã có nhiều buổi làm việc trực tiếp với Bộ Nông nghiệp và Phát triển Nông thôn; Bộ Văn hóa, Thể thao và Du lịch; Bộ Khoa học và Công nghệ... để nắm bắt những nhu cầu và lĩnh vực ưu tiên mà các bộ ngành cần sự phối hợp và hỗ trợ trong quá trình triển khai thực hiện các nhiệm vụ kinh tế - xã hội.

Hội nhập quốc tế đã tạo động lực thúc đẩy các doanh nghiệp trong nước nâng cao năng lực cạnh tranh bằng việc cải thiện năng lực quản trị, đổi mới công nghệ và phương thức kinh doanh. Việc thực cam kết hội nhập giúp các doanh nghiệp tiết kiệm chi phí đầu vào, đơn giản hóa quy trình, thủ tục, tiếp cận vốn, công nghệ và phương thức quản lý tiên tiến để tăng khả năng cạnh tranh[4]. Trong tiến trình hội nhập quốc tế, đã hình thành một số ngành công nghiệp chế biến, nông sản, dịch vụ có khả năng cạnh tranh và vị thế trên thị trường thế giới (dệt may, thủy sản, hạt tiêu, công nghệ thông tin, hàng không...). Mặt khác, việc chủ động tham gia đàm phán các FTA thế hệ mới đã tạo điều kiện cho các bộ, ngành và doanh nghiệp nắm bắt được các tiêu chuẩn, quy tắc thương mại mới của thế giới đang định hình, từ đó buộc phải sớm có kế hoạch chuẩn bị để nâng cao năng lực cạnh tranh[5].

Công tác hỗ trợ địa phương được triển khai đa dạng, với nhiều hoạt động khác nhau như: phối hợp tổ chức hội nghị xúc tiến đầu tư; kết nối giữa lãnh đạo địa phương và doanh nghiệp đối tác; tạo điều kiện cho địa phương có nhiều cơ hội hiện diện ở những sự kiện đối ngoại lớn của đất nước; kết nối hợp tác giữa địa phương Việt Nam và các địa phương các nước. Trong giai đoạn 2016 -2018, Bộ Ngoại giao đã hỗ trợ nhiều địa phương tổ chức 51 hội nghị, tọa đàm trong chuỗi hoạt động "Gặp gỡ địa phương - Ngoại giao đoàn", "Gặp gỡ Đại sứ", "Giới thiệu địa phương" và Roadshow quảng bá địa phương[6]. Đồng thời, Bộ Ngoại giao cũng phối hợp với các địa phương thúc đẩy mạnh mẽ hợp tác xuyên biên giới, đặc biệt là hợp tác thương mại giữa các tỉnh giáp biên của ta với Trung Quốc, Lào, Cam-puchia…

Đối với doanh nghiệp, các hoạt động lớn do Bộ Ngoại giao chủ trì thời gian qua luôn dành cho cộng đồng doanh nghiệp Việt Nam sự quan tâm đặc biệt, tiêu biểu là các hội nghị thượng đỉnh kinh doanh bên lề Cấp cao APEC (2017) và Thượng đỉnh GMS 6 (2018), cũng như lần đầu tiên trong lịch sử 30 kỳ Hội nghị Ngoại giao, Bộ Ngoại giao tổ chức tọa đàm giữa các Trưởng Cơ quan đại diện và Cộng đồng doanh nghiệp. Mạng lưới Cơ quan đại diện rộng khắp tích cực hỗ trợ doanh nghiệp tìm hiểu, thâm nhập, mở rộng thị trường nước ngoài. Tiêu biểu như dự án của TH True Milk ở Nga, Viettel ở Tanzania, Camerroon, Mozambique...

2. Công tác thông tin đối ngoại đã góp phần thu hút vốn đầu tư của kiều bào ở nước ngoài

Cộng đồng người Việt Nam ở nước ngoài là một bộ phận không tách rời của dân tộc, gắn bó với đất nước về văn hóa, lịch sử, huyết thống... "Hiện có 4,5 triệu người Việt Nam ở nước ngoài tiếp tục phát triển ổn định và hội nhập sâu vào xã hội sở tại. Đặc biệt, một bộ phận cộng đồng bắt đầu thể hiện được vị trí và vai trò tại địa bàn định cư, cả về mặt kinh tế và chính trị"[7].

Đánh giá đúng vai trò của Việt kiều, Đảng và Nhà nước đã có những chủ trương về chính sách đại đoàn kết dân tộc, gác lại quá khứ hướng tới tương lai, mà thể hiện đầy đủ nhất trong Nghị quyết số 36 (ngày 26.03.2004) của Bộ Chính trị về *Công tác đối với người Việt Nam ở nước ngoài*. Vai trò của Việt kiều đã được thể hiện trên các quan điểm như là một bộ phận không thể tách rời của đất nước. Chính vì vậy mỗi người con đất Việt sống xa Tổ quốc cũng

có những quyền lợi và nghĩa vụ bình đẳng như những người Việt Nam trong nước. Ngoài ra Việt kiều còn góp phần là cầu nối giữa Việt Nam với thế giới không chỉ về phương diện quảng bá hình ảnh đất Việt, mà thực chất là cầu nối kinh tế giữa Việt Nam với các nước.

Công tác vận động Việt kiều có nhiều đổi mới cả về nội dung và hình thức, như tuyên truyền và vận động cộng đồng người Việt tại Bắc Mỹ, tổ chức giao lưu trại hè tri thức, sinh viên Việt kiều… Chương trình TOKTEN (chương trình "chuyển giao tri thức qua kiều dân" do UNDP tài trợ) được kiều bào trí thức Việt Nam ở nước ngoài tích cực hưởng ứng, là mô hình thích hợp nhằm khai thác và phát huy nguồn lực chất xám của kiều bào Việt Nam ở nước ngoài vào sự nghiệp xây dựng và phát triển kinh tế - xã hội của đất nước. Cơ quan đại diện tại Camberra, San Franscisco vận động các trí thức Việt kiều hợp tác với các cơ quan trong nước trên lĩnh vực công nghệ thông tin, phần mềm, giáo dục, đào tạo. Việc huy động cộng đồng và doanh nghiệp Việt Nam ở nước ngoài đóng góp trí lực và tài sản đối với sự phát triển của đất nước đã được quan tâm thỏa đáng.

Hàng năm, số lượng kiều bào về nước là khoảng 1 triệu người. Đầu tư kinh doanh của kiều bào ở trong nước có nhiều thuận lợi. Hiện nay có khoảng 3000 dự án với tổng số vốn đăng ký gần 4 tỷ đô la tập trung[8] vào những lĩnh vực kinh tế mũi nhọn của đất nước như lĩnh vực công nghệ cao, qua đó đã tạo việc làm và thu nhập cho người lao động trong nước.

Trên thực tế, nhiều nhà khoa học ở trên thế giới vẫn đóng góp cho công cuộc phát triển, hợp tác quốc tế về khoa học của đất nước. Trong lĩnh vực thương mại và đầu tư, nhiều doanh nhân người Việt ở nước ngoài, các hiệp hội, mạng lưới đã và đang tích cực giới thiệu và thúc đẩy hàng hóa của Việt Nam vươn ra thị trường thế giới, cũng như tạo cơ hội cho các doanh nghiệp nước ngoài, các tập đoàn đa quốc gia vào Việt Nam kinh doanh. Đáng chú ý, đầu tư từ nguồn kiều hối trong những năm vẫn tiếp tục tăng, tập trung vào hoạt động sản xuất, kinh doanh, góp phần thúc đẩy kinh tế phát triển, nâng cao mức sống của nhân dân, trước hết là những gia đình được nhận.

Trong xu thế toàn cầu hóa và chuyển đổi số đang diễn ra mạnh mẽ và tác động tác động sâu sắc tới các quốc gia, thì vai trò công tác truyền thông đối ngoại đối với các hoạt động đối ngoại của Bộ Ngoại giao Việt Nam lại càng trở nên quan trọng hơn bao giờ hết. Công tác đối ngoại không chỉ đóng góp tích cực vào quá trình triển khai đường lối đối ngoại của Đảng, hay phục vụ đắc lực công cuộc xây dựng và bảo vệ Tổ quốc, mà còn có ảnh hưởng tích cực tới các hoạt động kinh tế ở Việt Nam trong thời kỳ hội nhập./.

(1) Nguyễn Minh Đức (2020), *"Ngoại giao phục vụ phát triển kinh tế ở Việt Nam thời kỳ đổi mới"*, luận án Tiến sĩ ngành Quan hệ quốc tế.

(2) Bùi Thanh Sơn, *Ngành Ngoại giao trong tiến trình hội nhập kinh tế quốc tế của đất nước kể từ khi gia nhập WTO đến nay*, http://www.mofahcm.gov.vn/mofa/nr091019080134/ns120418171602, Hà Nội, tháng 4.2012.

(3) Bộ ngoại giao (2018), *Báo cáo: Phát huy vai trò ngành Ngoại giao trong tranh thủ nguồn lực quốc tế phục vụ phát triển*, tr7.

(4) TS Nguyễn Văn Du, TS. Nguyễn Thị Thúy, "Hoạt động ngoại giao phục vụ phát triển kinh tế Việt Nam thời kỳ đổi mới". http://www.xaydungdang.org.vn/Home/MagazineStory.aspx?mid=146&mzid=1622&ID=3587, truy cập lúc 22h ngày 21.09.2021.

(5) Vũ Tiến Đạt (2019); *"An ninh dầu mỏ trong tiến trình hội nhập Quốc tế của Việt Nam từ năm 1995 đến nay"*, luận án Tiến sĩ ngành Quan hệ quốc tế "Hội nghị Ngoại giao 30: Đẩy mạnh Ngoại giao phục vụ Phát triển", https://baoquocte.vn/truc-tuyen-hoi-nghi-ngoai-giao-30-day-manh-ngoai-giao-phuc-vu-phat-trien-76113.html, truy cập lúc 22h ngày 21.09.2021.

(6) Mai Phương, công tác về người Việt Nam ở nước ngoài 2019 sẽ hướng vào 3 trọng tâm chính, http://quehuongonline.vn/nguoi-viet-o-nuoc-ngoai/cong-tac-ve-nguoi-viet-nam-o-nuoc-ngoai-2019-se-huong-vao-3-trong-tam-chinh-20181220165740736.htm.

(7) TS Nguyễn Thị Thúy, ThS Nguyễn Minh Đức, *"Nhìn lại hoạt động ngoại giao phục vụ phát triển kinh tế đất nước giai đoạn 2011- 2019"*, http://lyluanchinhtri.vn/home/index.php/thuc-tien/item/3008-nhin-lai-hoat-dong-ngoai-giao-phuc-vu-phat-trien-kinh-te-dat-nuoc-giai-doan-2011-2019.html, truy cập lúc 22h ngày 21.09.2021.

(8) Tạp chí của hội liên lạc với Người Việt Nam ở nước ngoài, Thủ tướng mong muốn ngày càng nhiều kiều bào đầu tư về nước, https://nhipcaudautu.vn/kieu-bao/thu-tuong-mong-muon-ngay-cang-nhieu-kieu-bao-dau-tu-ve-nuoc-3327920/.